

რეგიონის აზრარულ საქმორში მოქმედი მცირე ბიზნესის სახელმწიფო ხელშეწყობა

DOI:10.36962/ECS105/11-12/2022-51

ინა მაისურაძე

სტუ დოქტორანტი

inachkainachka@yahoo.com

რეზიუმე

მიმოხილულია და არგუმენტებით გამყარებული რეგიონული ბიზნესის მართვის მეთოდები, კრიზისის მართვის პრობლემები, საერთაშორისო გამოცდილი პარტნიორებისგან მიღებული რეკომენდაციები და თანამედროვე გამოწვევები. ჩამოყალიბებულია ზოგადად რეგიონის განვითარებაზე მოქმედი ძირითადი ძლიერი და სუსტი მხარეები. განსაზღვრულია შესაძლებლობებისა და საფრთხეების სხვადასხვა კრიტიკული შეფასება.

ჩვენს ქვეყანაში რეგიონული ბიზნესი არაერთხელ აღმოჩენილა მეტად რთულ მდგომარეობაში. ეკონომიკური კრიზისი, რომელმაც თითქმის მთლიანი ეკონომიკური სეგმენტი მოიცვა, საგანგებო კვლევის საკითხად იქცა. ასეთი პრობლემის გამოკვლევის შედეგად უნდა შემუშავდეს არგუმენტებით დასაბუთებული განვითარების სტრატეგია. საჭიროა ღონისძიებათა სისტემა, რომელიც დღევანდელი საქართველოს ბიზნესის სექტორის დახმარებას და მათზე მორგებულ პირობებს გულისხმობს. ეს უკანასკნელი, თავისთავად, ქვეყნის ხელახალ წინსვლას გამოიწვევს. ზოგადად, ქვეყნისათვის კრიზისიდან თავის დაღწევის ერთ-ერთ გზად აღიარებულია რეგიონების, როგორც ეკონომიკის ერთ-ერთი მთავარი რგოლის, გაძლიერება. ნაშრომში სწორედ ამ პრობლემებზეა საუბარი. კერძოდ, თუ რა გავლენას ახდენს იგი ეკონომიკაზე და დემოგრაფიაზე, ასახულია მისი გადაჭრის გზები. ამ ყველაფრიდან გამომდინარე, ყურადღება უნდა მივაქციოთ რეგიონის, როგორც დამოუკიდებელი ერთეულის, როლის გაძლიერებას. ეს აქტივობები მეტად მნიშვნელოვანია. ხდება რეგიონის ბიზნესის რესურსების

უზრუნველყოფა და მათი მართვის ოპტიმალური ინსტრუმენტის შექმნა, რაც შემდგომ ხელს შეუწყობს მართვის ხარისხის ეფექტიანობას და გაუმჯობესებას, რეგიონული ბიზნესის და ინფორმაციული განვითარების უზრუნველყოფას მაღალი დონის პირობებში. ასევე მნიშვნელოვანია ბუნებრივი ნედლეულის ბაზები და საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება, მათ შორის ურთიერთობების ოპტიმიზაცია. არსებული მეთოდების, გამოცდილების დახვეწის, განვითარების და მართვის საინფორმაციო სისტემის შემუშავება, ხელს შეუწყობს ახალი კანონმდებლური ეკონომიკური ურთიერთობების ჩამოყალიბებას, განვითარებას და ეროვნული მეურნეობის სტრუქტურის ძირფესვიან გარდაქმნას.

საკვანძო სიტყვები: მცირე ბიზნესი, რეგიონი, სოფლის მეურნეობა, სახელმწიფო ხელშეწყობა.

შესავალი

დღეს მცირე ბიზნესის განვითარების თემა მეტად აქტუალურია, მთავრობაში ბევრს საუბრობენ ამ სექტორის ხელშეწყობაზე და ერთ-ერთ მთავარ პრიორიტეტადაც კი აქვთ დასახული. მსოფლიოს სხვადასხვა საერთაშორისო და ადგილობრივმა ფონდმა საკმაოდ სოლიდური თანხები დახარჯა მცირე ბიზნესის განვითარებაზე იმისათვის, რომ მოსახლეობას მეტი სტიმული და მოტივაცია ჰქონოდა ახალი იდეებისთვისა და ინიციატივებისთვის. ხელისუფლება მოსახლეობას დაჰპირდა, რომ მცირე და საშუალო ბიზნესი გათავისუფლდებოდნენ გადასახადებისგან. წამახალისებელი შეღავათიანი პირობები საქართველოში 2011 წლიდან მოქმედებს. ხელისუფლებამ საგადასახადო კოდექსში გამოყო მიკრო და საშუალო ბიზნესის დეფინიცია. იმის მიუხედავად, რომ ხელისუფლება ცდილობს სხვადასხვა არხებით დაეხმაროს მცირე ბიზნესის განვითარებას, ამ სექტორის ნილი სამეწარმეო ბაზარზე დღითიდღე მცირდება.

დისკუსია. დღეს, როდესაც ქვეყანაში გვაქვს უმუშევრობის მაღალი მაჩვენებელი, ქვეყნის ეკონომიკას სასიცოცხლოდ

სჭირდება სხვადასხვა მცირე სამეწარმეო ობიექტები, მცირე ბიზნესები და მათი განვითარება. ამ დროს მოსახლეობას საშუალება ეძლევა, რომ დასაქმდეს, განახორციელოს იდეები, გაიჩინოს დამატებითი შემოსავალი და ნაკლებად იყოს დამოკიდებული სახელმწიფოს დახმარებებზე. როდესაც მოსახლეობის ნაწილი საქმდება და შემოსავლები ეზრდება, სახელმწიფო ნაკლებ ფულს დახარჯავს ამ სეგმენტის სუბსიდირებაში და თანხებს სხვა ალტერნატიულ საშუალებებში იყენებს, რაც ქვეყანას განვითარებაში ეხმარება.

როდესაც ქვეყნის შიგნით არსებული ეკონომიკური საქმიანობის 80%-ზე მეტი მსხვილ ბიზნესს უჭირავს, ეს იმის ნიშნია, რომ მცირე ბიზნესი არ არის განვითარებული.

ჩვენი აზრით, ამ სეგმენტის წახალისებისთვის საჭიროა მეტად მკვეთრი და რადიკალური ნაბიჯების გადადგმა. კარგი იქნება თუ სახელმწიფო ცვლილებებს შეიტანს საგადასახადო სისტემაში, ხოლო ბანკები კი გაზრდიან მცირე ბიზნესისთვის ფინანსურ სახსრებზე წვდომას. იმის მაგივრად, რომ მსესხებელისთვის, რომელთაც სურვილი აქვთ, განავითარონ საკუთარი მცირე წარმოება, პროცენტები იყოს დაბალი, პირიქით, ისინი უფრო მაღლია, ვიდრე მსხვილი ბიზნესებისთვის. აქედან გამომდინარე, მსესხებელს უწევს უფრო დიდი თანხის გადახდა, რომლის გამოც არ უღირს შესაბამისი საქმიანობის წამოწყება.

უამრავი ეკონომისტი აკრიტიკებს სახელმწიფოს არასწორი ნაბიჯების გადადგმის და მოზიდული სახსრების არამიზნობრივად გახარჯვის გამო. კრიტიკის ერთერთი ობიექტი გახდა იაფი დაკრედიტების პროგრამა, რომელმაც პროფესიონალების შეფასებით, ვერ გაამართლა. მათი თქმით, სწორი არ არის როდესაც სახელმწიფო „თანამონაწილეობის“ დახმარებებს გასცემს, ასევე აღნიშნავენ, რომ მცირე ბიზნესისთვის საჭირო არ არის დამატებითი სუბსიდირება, რადგან მცირე ბიზნესს დიდ ფინანსებზე მეტად შესაბამისი გარემო განავითარებს, სადაც მცირე საწარმოებს ექნებათ თავისუფალ ბაზარზე გასვლის საშუალება და მიეცემათ მეტი არეალი საკუთარი საქმიანობის განხორციელებისთვის.

სეგმენტები, რომლებშიც მოქმედებს მცირე ბიზნესი, არის სოფლის მეურნეობა, ხოლო მცირე ბიზნესმენებს შესაბამისად რეგიონებში დასახლებული ადგილობრივი მოსახლეობა წარმოადგენს. მათ აქვთ მცირე ბიზნესის წარმოების უფრო ფართო და მიზნობრივი არეალი, როგორებიცაა: სოფლის მეურნეობა, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტის გადამუშავება, მცირე მრეწველობა, მეთევზეობა და თევზის წარმოება, ნედლეულის დამზადება, საოჯახო ტურიზმი და ა. შ. ეს ადგილობრივი მოსახლეობისთვის საკმაოდ მომგებიანია და მეტად ამყარებს მათ შემოსავლებს, ასევე ეხმარება ქვეყნის ეკონომიკას, სხვადასხვა მონათესავე სექტორების განვითარებაში, მაგალითად: საკურორტო ზონები, სხვადასხვა კულტურული ძეგლები, თუ ღირსშესანიშნაობები მთელი ქვეყნის მასშტაბით და სხვა. ყოველივე ამის რეაბილიტაცია, პირვანდელი სახის აღდგენა და ქვეყნისთვის ღირებული ადგილების შენარჩუნება, სხვადასხვა რეგიონებში გაზრდს ტურისტულ ნაკადებს, ქვეყანაში შემოსული უცხოური ვალუტის ნაკადს, რაც დაგეგმვარება ეროვნული ვალუტის გამყარებაში. ამას გარდა, ძალზე მნიშვნელოვანია იმ ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლთა შენარჩუნება და დაცვა, რომლებიც საქართველოს ისტორიის წარუშლელი ნაწილს შეადგენს.

ბიზნესის ხელშეწყობა შეიძლება რამოდენიმე ფაქტორისგან შედგებოდეს. მენარმესთვის პირველ რიგში, საჭიროა ადმინისტრაციული და ტექნიკური საკითხების მოგვარება, თუმცა საქართველოში ამ მხრივ პროცესი გამარტივებულია, რადგან ნებისმიერ მოქალაქეს ნებისმიერ დროს შეუძლია დააარსოს ნებისმიერი იურიდიულ-სამართლებრივი ფორმა და განახორციელოს სამენარმეო საქმიანობა.

დაარსების შემდეგ იწყება მენარმისთვის მთელი რიგი პრობლემები, რადგან კრედიტების ხელმისაწვდომობა არ არის დაბალი დიდი საპროცენტო განაკვეთების გამო, ხოლო საკუთარი სახსრებით და წარმოებისგან მიღებული შემოსავლით რთულია კრედიტის დაფარვა.

თუ ხელისუფლება გადაწყვეტს, რომ მხარი დაუჭიროს

მცირე ბიზნესის განვითარებას, მას დასჭირდება შეიმუშაოს ერთობლივი მოდელი, რომლის მიხედვითაც მენარმეებს გაუმარტივდებათ კრედიტებზე წვდომა. არასამთავრობო ორგანიზაციების კვლევების მიხედვით, ქვეყნის მასშტაბით შეძალა გაიხსნას 250,000-მდე მცირე სამენარმეო ობიექტი 4-5 წელიწადში, რაც შეადგენს ქვეყნის მთლიანი ეკონომიკის 20-25%-ს.

არსებობენ ადამიანები, რომლებიც ფიქრობენ რომ მსხვილი ბიზნესის ხელშეწყობა უფრო გამართლებულია, რადგან მსხვილი ბიზნესი უფრო მდგრადი და ქვეყნისთვის დიდი ეკონომიკურ შემოსავლების მომტანია. ჩვენი აზრით, ეს მოსაზრება მცდარია, რადგან მსხვილი ბიზნესების რესურსები არის შეზღუდული, და ისინი ვერ შეძლებენ მაღალი დასაქმების მაჩვენებლის მიღებას. შედეგად, გაჩნდება მეტი უმუშევარი ადამიანი და ეს გააუარესებს ეკონომიკურ მდგომარეობას. მცირე ბიზნესის ხელშეწყობის შემთხვევაში კი, ადამიანები პროდუქციას იძენენ სხვა მცირე მენარმისგან, ხარჯავენ ფინანსებს მცირე ბიზნესის წარმოებულ პროდუქტსა თუ მომსახურებაში და ამით მეტი მოსახლეობაში ფულის მასის ბრუნვა უფრო დაჩქარებულიად ხდება. შესაბამისად იზრდება დასაქმების მაჩვენებელი, ბრუნვის რაოდენობა, და ეკონომიკის განვითარებისთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან პრობლემას მნიშვნელოვნად დაეხმარება.

საქართველოში დასაქმებული მოსახლეობის პროცენტულობა ასე ნაწილდება:

- 65% დასაქმებულია მსხვილ ბიზნესში;
- საშუალო ბიზნესშია დასაქმებულითა 15%;
- მცირე ბიზნესში- 17%;
- 3% კი არაოფიციალური შემოსავლებია.

მცირე ბიზნესში დასაქმებულმა ადამიანებმა შეიძლება რამდენიმე როლი შეითავსონ, მაგალითად, ბიზნესის მფლობელები ამავე ბიზნესის მენეჯერებიც არიან და მარკეტოლოგებიც, მაშინ როდესაც მსხვილ კომპანიებს ამ თანამდებობებზე ცალკე კადრები ჰყავს. ამიტომ თითოეულ მცირე საწარმოში დასაქმებული ადამიანების რიცხოვნობა მკვეთრად ჩამოუვა-

რდება მსხვილ ბიზნესში მოღვაწე ადამიანების რაოდენობას. იმისათვის, რომ მცირე და მსხვილ ბიზნესებში დასაქმებული ადამიანების რაოდენობა თანაბარი იყოს, საჭიროა მეტი მცირე საწარმოს გახსნა. დღეს მცირე ბიზნესი მალე კოტრდება, რადგან ბაზარზე ვერ უწევს სხვა კომპანიებს კონკურენციას, არასათანადო ფინანსური სახსრებისა თუ კვალიფიციური ადამიანური რესურსის არქონის გამო. გარდა ამისა, მცირე ბიზნესს უჭირს ბაზარზე ოპერირება, როდესაც მსხვილი ბიზნესი თუ კორპორაციები თითქმის მონოპოლებად არიან ჩამოყალიბებულნი, ანუ ბაზარზე ასპარეზობისთვის მცირე ბიზნესს არ აქვს ჯანსაღი კონკურენტული გარემო.

რაც შეეხება ანაზღაურებას, საქართველოში საშუალო თვიური შემოსავალი 1200 ლარია. საწარმოების სიდიდის მიხედვით საშუალო თვიური ხელფასი ასეთია: მსხვილი ბიზნესი - 832; საშუალო ბიზნესი - 510; მცირე ბიზნესი - 505. ამ მონაცემებიდან გამომდინარე, ფაქტად რჩება, რომ დღეს მცირე ბიზნესს კვლავ უჭირს და სახელმწიფოს სწორი პოლიტიკის შემუშავება სჭირდება ამ სფეროს ნახალისებისა და სტიმულირებისთვის.

ყველა ზემოთ ხსენებულ პრობლემებს არ ექნებოდათ მნიშვნელობა, რომ არა მცირე ბიზნესის გადამწყვეტი როლი და გავლენა, სხვადასხვა უამრავ მნიშვნელოვან საკითხზე. მაგალითისთვის განვიხილოთ რეგიონებში ადგილობრივი მოსახლეობის მოდელი ჩვენი ქვეყნის მაგალითზე. როდესაც მოსახლეობას აქვს სურვილი, მაგრამ არ აქვს სათანადო ხელშეწყობა მცირე ბიზნესის განხორციელებისთვის, ის იძულებულია იფიქროს ალტერნატივებზე. დღეს სოფლის მეურნეობის სექტორს კიდევ ბევრი აქვს სამუშაო განვითარებისთვის, ამიტომ სოფლის მოსახლეობის დიდი ნაწილი ვერ ახერხებს დასაქმებას და იძულებულია არიან მიატოვონ სახლები გადმოვიდნენ ქალაქებში საცხოვრებლად და ეძებონ ახალი სამუშაო ადგილები. მსგავსი მაგალითები იყო საქართველოს უამრავ სოფელში, როდესაც არ არის შესაძობის არა თუ საქმის წარმოების არამედ, საარსებო პირობებიც კი. უამრავმა ოჯახმა მიატოვა თვითნთი საცხოვრებლები, ასე ნელ ნელა ცარიელდება ერთ დროს სიცოცხლით

სავსე სოფლები და მიტოვებულ ადგილებად იქცევა.

დღეს ერთადერთი ყველაზე აქტუალური სფერო, რაც რეგიონებში მოსახლეობის რაოდენობას ინარჩუნებს, არის ტურიზმი. საქართველო მდიდარია სხვადასხვა პერიოდის კულტურული ძეგლებით და ისტორიამ საქართველოს უამრავი ღირსშესანიშნაობა შემოუნახა, რომლის ნახვის მსურველიც საკმაოდ ბევრია მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში. ასე რომ, ეს ერთერთი ბერკეტი, რომელიც უნდა გამოიყენოს სახელმწიფომ, რათა ხელი შეუწყოს ტურისტული ზონების კიდევ უფრო მეტ განვითარებას და ადგილობრივ მოსახლეობას საკუთარ მიწებზე საქმიანობის განხორციელების მეტი სტიმული გაუჩნდეს.

ბოლო ათწლეულში უამრავი რეფორმა განხორციელდა, ტურისტული ზონების ხელშეწყობის მხრივ და სტატისტიკამაც ნათლად გვაჩვენა ტურისტული ნაკადების მკვეთრი ზრდა. 2020 წელს მომხდარმა პანდემიამ კი მნიშვნელოვანი დარტყმა მიაყენა ქვეყანას როგორც ეკონომიკური, ისე ტურისტული და დასაქმების კუთხით. შეჩერდა უამრავი წარმოება, ჩაიკეტა საზღვრები და მოქალაქეები ვეღარ ახერხებენ ქვეყნიდან ქვეყანაში გადაადგილებას. უამრავმა ადამიანმა დაკარგა სამუშაო ადგილი. ეს წელი განსაკუთრებულად რთული იყო ისეთი ქვეყნებისთვის, როგორიც საქართველოა, რადგან არც თუ ისე სახარბიელო ეკონომიკურ მდგომარეობას დაემატა პანდემიისგან გამონეული ზარალი და საბოლოო ჯამში ქვეყანამ დიდი დანაკარგი მიიღო. მიუხედავად იმისა, რომ მოვიზიდეთ უამრავი დაფინანსება და ხელისუფლება ფულს ხარჯავს გაჭირვებულთა სხვადასხვა ფენის საარსებო მინიმუმის სუბსიდირებაში, ჯერ ჯეროვით მაინც ვერ ვახერხებთ პროგრესის გზით სხვლას. ამასთან ერთად, ქვეყანას გაეზარდა საგარეო ვალი, რომელიც მომავალში დასაბრუნებელია და სახელმწიფოს სჭირდება განსაკუთრებულად სპეციფიური პოლიტიკა, რომ ქვეყნის ეკონომიკამ ქვედა ნიშნულიდან ნელ ნელა პროგრესი განიცადოს.

მცირე და საშუალო ბიზნესის დაფინანსებები ბოლო 4-5 წელიწადის განმავლობაში მნიშვნელოვნად გაიზარდა, რაც გულისხმობს სხვადასხვა „სტარტაპ“ იდეების დაფინანსებას.

ბოლო წლების განმავლობაში, წელიწადში რამდენჯერმე აქტიურად ტარდება სხვადასხვა ფორუმები, სადაც ახალგაზრდები თავიანთ იდეებსა და ბიზნეს გეგმებს წარადგენენ. კომპეტენტური ჯგუფი ავლენს რამოდენიმე საუკეთესო „სტარტაპ“ იდეას და აპლიკანტები, თავის მხრივ, ლებულობენ დაფინანსებას თავიანთი იდეების განსახორციელებლად.

რეგიონული ბიზნესის მართვაზე დამანგრეველ გავლენას ახდენს დებრესიული, ჩამორჩენილ მდგომარეობაში მყოფი რეგიონების და სხვა ტერიტორიული ერთეულების არსებობა. პრობლემათა დაძლევისათვის, უპირველესად, საჭიროა ასეთი რეგიონების გამოვლენა. შემდგომ, სახელმწიფოებრივი რეგულირების ისეთი კონკრეტული ორგანიზაციულ-სამართლებრივი და ფინანსურ-ეკონომიკური მექანიზმების შემუშავება, რომლებიც შეამსუბუქებენ, ან სულაც აღმოფხვრიან ამ ფაქტორის ნეგატიურ გავლენას ქვეყნის განვითარებაზე. ჩამორჩენილი რაიონების და სხვა ტერიტორიული ერთეულების სიმრავლე და მათი განვითარებისათვის ხელშემწყობი მექანიზმების არარსებობა, გამოუსწორებელი შედეგებით შეიძლება დასრულდეს. ამის გამო, ჩამორჩენის პირობათა დაძლევა მუდმივი ზრუნვის და გადაუდებელი ჩარევის ობიექტი უნდა იყოს.

ჩვენი ქვეყნის ისტორიულ წარსულში, ერთიანი, მძლავრი საქართველოს არსებობის მაგალითი გვაძლევს საფუძველს ვივარაუდოთ მისი რეგიონების მაღალგანვითარებულობა. როგორც ცნობილია, თითოეულ მხარეს, თავის მხრივ, უდიდესი წვლილი შეჰქონდა ქვეყნის მთლიანობის უზრუნველყოფასა და სიძლიერეში. სწორედ მას შემდეგ, რაც შესუსტდა რეგიონების მიმართ მზრუნველობა და ყურადღება, ფეოდალური ხანის შემდგომ პერიოდში, საქართველო როგორც ეკონომიკურად, ისე კულტურულად, დაკნინებისაკენ წავიდა. რეგიონების ეკონომიკურ-კულტურულ დეგრადაციას მოჰყვა მთელი ქვეყნის ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური დეგრადაცია, მოსახლეობის მკვეთრი შემცირება და ტერიტორიების დაკარგვა. რეგიონების მიმართ არასწორი პოლიტიკის გატარებამ, მათ განვითარებაში დაშვებულმა შეცდომებმა გამოიწვიეს მოსახლეო-

ბის ქვეყნის ცენტრში ცხოვრებისაკენ სწრაფვა, ამ რეგიონების ქართველი მოსახლეობისაგან მთლიანი დაცლა ან იქ უცხოტომელთა ჩანაცვლება და ბოლოს ტერიტორიების დაკარგვა.

**ცხრილი 1. საქართველოს რეგიონული განვითარების პერსპექტივა
(წყარო: საქართველოს რეგიონული განვითარების პროგრამა
2018-2021)**

ეკონომიკა / ბიზნესი

1. სანარმოთა, განსაკუთრებით მცირე და საშუალო ზომის სანარმოთა მხარდაჭერა. ადგილობრივი მენარმეობისა და ადგილობრივი სამიმწოდებლო ბაზის განვითარების დონე წარმოადგენს კერძო ინვესტიციების განხორციელების მნიშვნელოვან წინაპირობას. ამდენად, მიზანშეწონილია განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილდეს დაბალი ეკონომიკური აქტივობის დონით გამორჩეულ რეგიონებზე.

2. ინოვაციური კომპანიებისთვის ფინანსებზე ხელმისაწვდომობისა და ინოვაციურ პროექტების შემუშავებასა და განხორციელებაში, ბიზნესთან ერთად, არსებული სამეცნიერო-კვლევითი და აკადემიური ინსტიტუტების ჩართულობის გაზრდა (ამჟამად ეს საჭიროება მხოლოდ თბილისსა და რამდენიმე სხვა ქალაქში იკვეთება).

3. მოსახლეობის შემოსავლებისა და ცხოვრების დონის ზრდის მიზნით, საქართველომ უნდა გაზარდოს მაღალი დამატებული ღირებულების პროდუქციის ექსპორტის მოცულობა. რეგიონების დიდი ნაწილის პოტენციალი არ არის სათანადოდ გამოყენებული. შესაბამისად, რეგიონულმა პოლიტიკამ ხელი უნდა შეუწყოს ტერიტორიული ნიშნით გამოკვეთილ და შედარებით უპირატესობებზე დაყრდნობილ ექსპორტის ბაზის განვითარებას. მათ შორის, ეს მოითხოვს „გონივრული სპეციალიზაციის“ (smart specialisation) უახლესი მიდგომების გამოყენებას, შესაბამისი სექტორებისა და პროდუქციის განსაზღვრისთვის.

4. ანალიზი აჩვენებს, რომ საქართველოში არსებობს ორი სექტორი, ტურიზმი და სოფლის მეურნეობა, სადაც უკვე შემუშავებულია ბრენდული ტიპის პროდუქცია. თუმცა, ჯერ კიდევ არსებობს ამ სექტორებში ბაზრის განვითარებისა და შემოსავლების ზრდის პოტენციალი.

5. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები ძალზედ მნიშვნელოვანია ეკონომიკის სტრუქტურული ტრანსფორმაციისა და რეგიონების ეკონომიკის დივერსიფიკაციისათვის, რისთვისაც საჭიროა გეოგრაფიულად უფრო დაბალანსებული ინვესტიციების განხორციელება. აღნიშნული მოითხოვს თბილისის გარეთ სტიმულირების ახალი ფაქტორების (სავაჭრო და საინვესტიციო ზონების) შექმნას.

მართოს ფაქტი, რომ XI საუკუნეში 12-მილიონიანი მასაბლეობა 111 ათასი კვადრატული კილომეტრის ტერიტორიით XX საუკუნის ბოლოსათვის 5 მილიონამდე შემცირდა და მხოლოდ 44 ათასი კვადრატული კილომეტრი და შემორჩა, ნათლად მიგვანიშნებს ქვეყნის ცალკეული ტერიტორიების განვითარებაში არსებულ პრობლემებზე, მათი განვითარებისათვის არახელსაყრელ ეკონომიკურ გარემოზე.

რეგიონების ჩამორჩენილობა, მათი არათანაბარი განვითარება განსაკუთრებით გამოიკვეთა დღეს, როდესაც ქვეყანა ერთმნიშვნელოვნად დაადგა საბაზრო ურთიერთობების ფორმირების გზას. თუმცა ეს გზა ავტომატურად ვერ გადანყვებდა, ვერ გამოასწორებდა რეგიონების განვითარებაში არსებულ დისპროპორციებს. რეგიონებში შექმნილი მდგომარეობის ანალიზი საფუძველს გვაძლევს დავასკვნათ, რომ მოვლენები პირიქით განვითარდა, საბაზრო მექანიზმებმა პრაქტიკულად ვერ უზრუნველყვეს მოკლე პერიოდში პოზიტიური შედეგების მიღება და სოაცილურ-ეკონომიკურ სფეროში არსებული მდგომარეობა კიდევ უფრო გამწვავდა.

რეგიონული უთანაბრობის კვლევის ფარგლებში ჩატარებულმა ანალიზმა, SWOT ანალიზმა და რეგიონების განვითარების სტრატეგიების ფარგლებში განხორციელებულმა კვლევებმა აჩვენა, რომ ქვეყნის ცალკეულ რეგიონებს აქვთ მსგავსი საჭიროებები და გამოწვევები, ბიზნესის ხელშეწყობის სქემები და აუცილებელი საჯარო სერვისები. ამავდროულად, თითოეული რეგიონი და მისი განვითარების დაგეგმვა ხასიათდება მრავალი უნიკალური ნიშან-თვისებით, რომელიც სპეციფიკურია მოცემული ტერიტორიის ან რეგიონების მხოლოდ შეზღუდული რაოდენობითთვის.

ცხრილში (1) მოცემულია ის კონკრეტული ბარიერები, რომლებიც დაძლეულ უნდა იქნეს თითოეული რეგიონის დონეზე, აგრეთვე, ის შესაძლებლობები და პოტენციალი, რომელთა გამოყენება აუცილებელია მათი შემდგომი განვითარებისათვის. აგრეთვე ანალიზი იძლევა საშუალებას, გამოვლინდეს რამდენიმე რეგიონი, სადაც ევროკავშირის მხარდაჭერით, ამ ეტაპზე,

ყველაზე ეფექტიანი იქნებოდა ინტეგრირებული რეგიონული განვითარების საპილოტე პროგრამების განხორციელება. ეს რეგიონებია: სამცხე-ჯავახეთი, იმერეთი, სამეგრელო-ზემო სვანეთი და კახეთი.

დასკვნა

რა დასკვნები შეგვიძლია გამოვიტანოთ საქართველოში ბიზნესის განვითარების კუთხით ჩამორჩენილი რეგიონების გაჯანსაღებისთვის? დასკვნები შეიძლება იყოს შემდეგი: საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დღევანდელი კრიზისული სიტუაციებიდან გამომდინარე, მიგვაჩნია, რომ დეპრესიული რეგიონების გაჯანსაღებისთვის განხილული ფინანსურ-ეკონომიკური მექანიზმები უფრო კარგ შედეგებს მოგვითმის, თუ მათ გამოყენებას კომპლექსური ხასიათი ექნება. ცალკე აღებული რომელიმე ერთი მათგანის გამოყენებამ შეიძლება უარყოფით შედეგებამდეც კი მოიტანოს, ვინაიდან არ არსებობს აბსოლუტურად დადებითი მომენტების შემცველი მექანიზმი. მათი კომპლექსური გამოყენება საშუალებას იძლევა შეერთდეს ყოველი ცალკეული მექანიზმის დადებითი მხარეები და საერთო ჯამში მიღებულ იქნას სასურველი პოზიტიური შედეგები. ბიზნესის განვითარების დონით საქართველოს ჩამორჩენილობის საერთო ფონზე, როდესაც ყოველი ცალკეული რეგიონი შეიძლება განხილული იქნეს, როგორც დეპრესიული, განსაკუთრებული მნიშვნელობის ამოცანად გვესახება რეგიონული ინტერესების ოპტიმალური შეხამება საერთო-ეროვნული ინტერესებთან. ვთვლით რა რეგიონული ბიზნესის მართვისათვის დახმარების სისტემას აუცილებლად, უნდა გამოვიდეთ საერთო-ეკონომიკური ზრდის სტაბილიზაციისა და დაჩქარების პრიორიტეტულობიდან. სხვანაირად საფუძველს გამოვაცლით ბიზნესის განვითარებას, რეგიონების ეკონომიკური დამოუკიდებლობის იდეის განხორციელებას და ხელს შევუშლით მათი სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების გადაწყვეტას.

როგორც აღვნიშნეთ, დეპრესიული რეგიონების გაჯანსაღება უკეთეს შედეგებს იძლევა, როდესაც რეკომენდებული

ფინანსურ-ეკონომიკური მექანიზმები კომპლექსურად არის გამოყენებული. მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ უარს ვამბობთ მათ ცალ-ცალკე გამოყენებაზე. კონკრეტული პირობებიდან და ამოცანებიდან გამომდინარე, შეიძლება მათი ცალ-ცალკე გამოყენება და კონკრეტულ ბიზნესზე მორგებაც. სასარგებლოა აგრეთვე დეპრესიული რეგიონებისათვის საერთო ტრანსფერის ცალკე ფონდის ფორმირება.

მიზნობრივი (სპეციალური) რეკომენდაციების გამოყენების პრაქტიკა საჭიროებს შესაბამისი რეფორმების გატარებას. უნდა შეიქმნას სხვადასხვა მიმართულების ხარისხობრივად ახალი სისტემა, რომელსაც ექნება მყარი ბიზნეს სამართლებრივი ბაზა და კონტროლის ეფექტური მექანიზმები. შეიძლება კარგი შედეგი მოგვცეს დეპრესიული რეგიონების მხარდაჭერის ისეთმა მეთოდმა, როგორიცაა სპეციალური ინვესტიციური ტრანსფერების ფონდი, რომელიც უნდა ჩამოყალიბდეს ცენტრალური ბიუჯეტისა და მძლავრი რეგიონების ბიუჯეტების სახსრების ხარჯზე.

დადებითი შედეგი უნდა მოგვცეს საქართველოში განსაკუთრებული ბიუჯეტური რეჟიმების მეთოდმაც. განსაკუთრებით სასარგებლო იქნება იგი ისეთ რეგიონებში, სადაც მკვეთრად გამოხატული ეროვნულ-ეთნიკური პრობლემები და მეურნეობრიობის არახელსაყრელი პირობებია. თუმცა, ამ მეთოდის რეკომენდირებისას უნდა გავითვალისწინოთ ის ერთგვარი საშიშროება, რომელიც გამოიხატება რეგიონული ბიზნესების გარკვეული რაოდენობით შემცირებაში და ხელისუფლების ცენტრალური ორგანოების მხრიდან რეგიონების ფუნქციათა შევიწროებაში, ანუ ცენტრიდან რეგიონების მიმართ მარეგულირებელი ეკონომიკური ფუნქციების გატარებაში.

საჭიროა როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი მხარეების დეტალური შესწავლა, მათი შეწონასწორება და საბოლოო გადანყვეტილებების ისე მიღება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კოლუაშვილი 2014: კოლუაშვილი პ., რამიშვილი ბ., რამდენი ადამიანი შეიძლება ცხოვრობდეს და საქმიანობდეს სოფლად? ბიზნესი და კანონმდებლობა. აგვისტო- სექტემბერი, 2014. №4. - საბოლოო გადამოწმების თარიღი - 13.02.2021
2. ბარათაშვილი ე., ზარანდია ჯ., აბრალავა ა. რეგიონალიზმი: თეორია და პრაქტიკა, თბ. 2009. საბოლოო გადამოწმების თარიღი - 12.02.2021 ბიზნესი და კანონმდებლობა 2009 №3 <http://www.nplg.gov.ge/gsd/cgi-bin/library.exe?e=d-01000-00---off-0periodika--00-1----0-10-0---0---0prompt-10---4-----0-1l--11-en-50---20-about---00-3-1-00-0-0-11-1-0utfZz-8-00&a=d&c=periodika&cl=CL1.12&d=HASH01a1bb460dc9d746bbf59c71.12.1>
3. ეფექტიანი მმართველობის სისტემის და ტერიტორიული მოწყობის რეფორმის ცენტრი 2008: მუნიციპალური ლექსიკონი, ეფექტიანი მმართველობის სისტემის და ტერიტორიული მოწყობის რეფორმის ცენტრი, თბილისი, 2008 - საბოლოო გადამოწმების თარიღი - 12.02.2021
4. მელუა 2013: მელუა დ. დეცენტრალიზაციის, რეგიონული განვითარების, სივრცითი მოწყობის ასპექტები და პოლიტიკის ორიენტირები საქართველოსთვის. თბილისი, 2013 - საბოლოო გადამოწმების თარიღი - 11.02.2021
5. მიხანაშვილი 2013: მიხანაშვილი ნ., რეგიონალიზმი და თვითმმართველობა. ბიზნესი და კანონმდებლობა. მაისი 2013. №2 - საბოლოო გადამოწმების თარიღი - 13.02.2021
6. ბურდული ვ., სოციალური და ეკონომიკური განვითარების კოორდინაცია რეგიონულ და ლოკალურ დონეზე, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2006 - საბოლოო გადამოწმების თარიღი - 11.02.2021
7. ერქომაიშვილი გ. 2013: საქართველოს ეკონომიკური განვითარების პრიორიტეტები. გამომცემლობა „უნივერსალი“, თბილისი, 2013;
8. საქართველოს რეგიონული განვითარების პროგრამა 2018-2021 http://www.mrdi.gov.ge/sites/default/files/2018-2021_clebis_sakartvelos_regionuli_ganvitarebis_programa_0.pdf

REFERENCES:

1. Koghuashvili P., Ramishvili B., How many people can live and work in rural areas? Business and legislation. August-September, 2014. No. 4. - Final verification date - 13.02.2021

2. Baratashvili E., Zarandia J., Abralava A. Regionalism: theory and practice, Vol. 2009. Date of final verification - 12.02.2021 Business and Legislation 2009 No. 3 <http://www.nplg.gov.ge/gSDL/cgi-bin/library.exe?e=d-01000-00---off-0periodika-00-1----0-10-0---0---0prompt-10---4-----0-11--11-en-50---20-about---00-3-1-00-0-0-11-1-0utfZz-8-00&a=d&c=periodika&cl=CL1.12&d=HASH01a1bb460dc9d746bbf59c71.12.1>

3. Effective Governance System and Territorial Organization Reform Center 2008: Municipal Dictionary, Effective Governance System and Territorial Organization Reform Center, Tbilisi, 2008 - date of final verification - 12.02.2021

4. Melua 2013: Melua d. Aspects of decentralization, regional development, spatial arrangement and policy orientations for Georgia. Tbilisi, 2013 - date of final verification - 11.02.2021

5. Mikhanashvili N., Regionalism and self-government. Business and legislation. May 2013. No. 2 - date of final verification - 13.02.2021

6. Burduli V., Coordination of social and economic development at the regional and local level, "Meridian" publishing house, Tbilisi, 2006 - date of final verification - 11.02.2021

7. Erkomaishvili G. 2013: Economic development priorities of Georgia. "Universal" publishing house, Tbilisi, 2013;

8. Regional Development Program of Georgia 2018-2021 http://www.mrdi.gov.ge/sites/default/files/2018-2021_clebis_sakartvelos_regionuli_ganvitarebis_programa_0.pdf

STATE SUPPORT OF SMALL BUSINESSES OPERATING IN THE AGRICULTURAL SECTOR IN REGIONS

Ina Maisuradze

PhD student of the GTU
inachkainachka@yahoo.com

RESUME

Regional business management methods, crisis management problems, recommendations received from internationally experienced partners, experience, and modern challenges are reviewed and supported by arguments in the article. The topic outlines the main strengths and weaknesses affecting the development of the region in general. Various critical assessments of opportunities and threats are identified.

The article notes that regional business in our country has repeatedly found itself in a very difficult situation. The economic crisis, which has covered almost the entire economic segment, has become the subject of extraordinary research. As a result of the investigation of such a problem, a problem and strategy based on arguments should be developed. There is a need for a system of measures, which involves the support of today's Georgian business sector and the conditions adapted to them. The latter, by itself, will lead to the re-advance of the country. In general, one of the ways for the country to get out of the crisis is to strengthen the region as one of the main links of the economy.

The paper talks about these problems. In particular, how it affects the economy, demography, and ways of solving problems. Based on all this, we should pay attention to strengthening the main, independent role of the region. These activities are very important. The business resources of the region are provided and the optimal tool for their management is created. This will further contribute to the efficiency and improvement of the quality of management, in conditions of a high level of promotion of regional business and provision

of informational development. Natural raw material bases and the socioeconomic development of society are also important, as well as the optimization of relations between them. The development of existing methods, improvement of experience, development, and management information system will support and develop the development of new legal economic relations in the society, formation, and structural and fundamental transformation of the national economy.

Keywords: small business, region, agriculture, state support.